

POLİTİK MÜCADELEDE MEKAN OLGUSUNUN AŞIMI

Doç. Dr. Azize Serap TUNÇER

Ahi Evran Üniversitesi, İİBF

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

serap@seraptuncer.com

Özet

Politik mücadele her şeyden önce bir mekana hakimiyet kurma mücadelesidir. Bu mekan, siyasetin alanına göre, yerel bir ölçeği tanımlayabileceği gibi merkezi yönetime hükmetme çabasında olduğu gibi tüm ülke sathını da ifade edebilir. Günümüz küresel politikalarında ise mekansal ölçek daha da büyümekte, uluslararası bir boyut kazanmaktadır. Politika kurucuların bu geniş alanı kapsayan hamleler yapabilmeleri iletişim teknolojileri ile kolaylaşmakla kalmamakta hem de etki gücü daha da yoğunlaşmaktadır. Politik mesajlar, özellikle kitle iletişim araçları vasıtasıyla toplumun tüm kesimlerine kolayca ulaşabilmekte ve toplum tarafından benimsenebilmektedir. Bu çalışmada; özellikle Afro-Avrasya coğrafyasındaki iletişim teknolojileri, otorite, propoganda ve yönetim teknikleri gibi politik çerçevede değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Politik Mücadele, Politik Alan, İletişim Toplumu, Yerel Politikalar

THE OVERCOMING OF THE CONCEPT OF ENVIRONMENT IN POLITICAL STRUGGLES

Abstract

Political struggle, before everything else, is a fight for dominance over an environment. This environment, depending on the space of the politics, can be anywhere from the effort to dominate central governance, to governing the space of the whole country. In today's political climate, the environmental aspect of such struggles have grown and taken on an international dimension. For policy makers, being able to navigate and make moves in this ever-increasing space hinges on communication technologies, and this in turn increases their area of influence. Political messages especially by the help of massive media can reach all parts of the society and can be easily accepted. In this paper, communication technologies are evaluated in political contexts, such as authority, propoganda and management techniques in especially Afro-Eurasian geographies.

Key Words: Political Struggles, Political Area, Communication Technologies, Local Policies

Politik Mücadelenin Mekanı

Günümüz siyasal tartışmalarının en temel konularından biri “siyasal alanın daralması” iddiası olsa da; siyaset, insan yaşamının kaçınılmaz bir boyutu olmaya devam etmektedir. Hatta Barthes, “İnsan siyaset nesnesi ya da öznesi olmalıdır; başka seçenek yoktur; biri ya da öbürü olmamak veya her ikisi birden olmamak diye bir şey sözkonusu olamaz; demek ki, benim siyaset yapmam kaçınılmaz gibi görünmekte, üstelik de ne ölçüde siyaset yapacağımı belirlemek bile bana düşmemektedir; Durum böyle olunca, yaşamımın tümüyle siyasete adanması, hatta bu uğurda feda olması gerektiği pekala olanaklıdır.” demektedir. (Barthes, 1998, 66-67) Ancak yoğun ironi de içeren bu saptama, günümüz toplumunda gözlemlenen “siyasete ilgisizlik” bağlamında havada kalmakta ve ilgisizliği yaratan nedenlerin irdelenmesi gerekmektedir.

“Siyasal alanın daralması” söyleminin kökeninde, “iktidar mücadelesi” olarak tanımlanan siyasetin gerilemesi olgusu bulunmaktadır. Siyaset odaklı söylem alanında ortaya çıkan bu kaymayı çözümlenmeye çalışan Zizek, “paralaks yarık” adını verdiği; “iki birbiriyle uyumsuz olguyu aynı düzeye koyma yanılısamı” veya “aralarında sentez ya da dolayımın olanaksız olduğu iki nokta arasında sürekli perspektif kaydırarak görülebilen fenomenler” ya da kabaca “minimal fark” olarak adlandırabileceğimiz noktaya dikkat çekerken; “politik mücadelenin de aslında antagonizmalar ve sosyoekonomik gerçeklik etrafındaki yarık çevresinde döndüğünü” ileri sürer. (Zizek, 2014, 4, 10, 18) Siyasetin doğrudan etki alanında bulunduğu ekonomi, teknoloji, etik, hukuk, iletişim ve daha pek çok alan dikkate alındığında, bu “sentezleme çabası”nın güçlüğünü teslim etmek gerekmektedir. “Sosyoekonomik gerçekliğin” içerimlendiği bu alanlarda görüntüyü netleştirmek için yapılacak “perspektif kaydırması” ise geçici, uçucu ve ancak yoğun dikkat ile serimlenebilen gerçeklikleri çözümlenmeyi dayatır.

Zizek'in işaret ettiği "antagonizmalar" çerçevesinde yürüyen böylesi "politik mücadele"ye, Baudrillard da "politika ötesi biçimler/politik olma özelliklerini yitirmiş biçimler" adını uygun görmektedir. Siyaset yöntemlerinin içinin boşalmasından, toplumun siyasete duyarsızlaşmasına kadar tüm süreci açıklayan husus, "*tarih, politika, hayal kurma ve insan bedeninin sahnelendiği mekanların ortadan kaybolması*" ile "*politika-ötesi bütün bu süreçlere bir son verilmiş*" olmasıdır. Sonuç, "*sistemlerin belli bir doyum noktasına ulaştıklarında artık tepki verememeleri*" gerçeği ile açıklanabilir. Aşırı veri yüklenmiş, "*şişkölaşmış haber/bilgi stoklama ve bellek sistemleriyle bundan böyle hiçbir şey yapılamaz.*" (Baudrillard, 2011, 31)

Politika mekanlarının ortadan kaybolmasını açıklayan en temel olgu olarak işaret edilen "aşırı büyüme"; Baudrillard perspektifinden bir politika oluşturmayı mümkün kılamayacak şekilde "aşırı yüklenmiş veri" anlamını taşıırken, Bookchin açısından da "insani ölçekli bir politika mekanının" yitirilmesine yol açacak olan "aşırı kentleşme" olgusudur.

Siyasetin daralma sorununu, kentsel yurttaşlık bağlamında inceleyen Bookchin, "*isimsizlik, homojenlik ve kurumsal devasalık gibi boğucu özelliklere sahip metropol kentleşmenin, kent yaşamının yurttaşlık ilişkileri ile beslenen değer kültür ve kurumları*" yanı sıra, "*insani ölçekli bir politikayı içinde barındıran kentsel alanı da yuttuğunu*" vurgulamaktadır. (Bookchin, 1999, 31) Bookchine göre, bu siyasal gerileme, ekonomik faaliyetlerin etik yönetim anlayışının yerine geçmesi ile ilişkilidir. Bugün yerel seçimlerin "demokratik" yönetim anlayışı yerine, "hizmet" odaklı söylemler çerçevesinde gelişmesiyle görünürlük kazanan sürecin yarattığı dönüşümleri irdeleyen düşünür; "*etkin bir politika oluşturucusu olan yurttaşın, edilgen bir vergi mükellefine, bürokratik kuruluşların verdikleri kamu hizmetlerinin basit bir alıcısına indirgenliğini; politikanın, yozlaşarak iktidarın sinik ve profesyonel manipülatörlerinin uyguladıkları bir sanata, devlet idaresine dönüştüğünü; kentin bütününün ticari bir işletme gibi idare edildiğini; ...yurttaşlık erdeminin ve demokratik idealler ve toplumsal sorumluluk aşılayan bir yer olan kentin etik içeriğinin ortadan kaldırılıp onun yerine gelire, harcamalara, büyümeye ve işe önem veren girişimci bir kafa yapısının geldiğini*" belirtir. (Bookchin, 1999, 180)

Bauman, sadece yerel siyaset açısından değil, ulusal ve hatta küresel siyaset açısından da ekonomik perspektifin ne denli öne geçmiş olduğunu açıklarken, şöyle bir örnek verir: "*Ne yapılacağına cuma günü karar veren politik liderlerimiz, yaptıkları şeyin (daha doğrusu yapılan şeyin) gerçekte ne olduğunu öğrenmek için pazartesi günkü borsanın açılışını beklediklerinden, hafta sonunu titreyerek geçiriyorlar.*" (Bauman-Lyon, 2013, 145)

"Demokratik proselere azalan katılım"ın, "*kamu siyasası hakkındaki kararlara bireysel katılımın, herhangi bir kişinin alacağı hizmetlerde neredeyse hiçbir fark yaratmaması gerçeği*" ve "*demokratik kurumlara kültürel bağlılığın... bireysel veya organizasyonel "çıkış" opsiyonunu ortadan kaldıran bir çevre yaratması*" ile açıklanabileceği yönünde liberal görüşler de bulunmaktadır. (Pennington, 2014: 201) Kuşkusuz bu yorumdaki "alınacak hizmetler" yerel bağlama indikçe, bireysel katılıma dahi açık hale gelebilir. Nitekim Baudrillard da "Sessiz Yığınların Gölgesinde" adlı eserinde, "*sessiz çoğunluğun tüm temsili sistemlerin, tüm geleneksel siyasi anlamın reddini gerçekleştirdiklerini*" belirterek, 'siyasetin sonu' sloganını destekler. (Ryan, 2000, 459-460)

Bütün bu bakış açıları "siyasal alan" sorununun, öncelikle "mekansal alan" boyutu bulunduğunu kabul etmektedir. Ancak aynı süreç, "mekansal alan" boyutunun aşılmasına olanak sağlayan bir başka olguyla da şekillendirilmekte ve "iletişim teknolojileri" yeni ve geniş bir "siyasal alanı" da olanaklı kılmaktadır.

İletişimsel Mekan

Siyasetle gelen iktidar, doğrudan mekansal bağlamlara sahip bir gücü tanımlar; ancak iletişim teknikleri sözkonusu mekanı giderek genişletmektedir. Ortaya çıkan bu genişleme ile "somut" mekan algısının da dönüşerek daha "soyut" bir kavram haline geldiği söylenebilir. Burada kısaca "mekan nedir?" sorusunu irdelemek gerekmektedir.

Mekan, sözlüklerde, "*varolanların içinde yer aldığı, tüm sınırlı büyüklükleri içine alan uçsuz bucaksız büyüklük. Boşluk, hiçlik durumu. Sınırsız ortam, sonsuz büyük kap ya da hazne. Üç boyutu, yani eni, boyu ve derinliği olan hacim. Yer kaplama.*" olarak tanımlanmaktadır. "*İlkçağ felsefesinde,*

Elea Okulu'nun boşluğu inkar etmesinin ardından, ... mekan kavramını, dokunma ve görme duyusu aracılığıyla kazandığımızı söyleyen Locke'un empirist görüşünün karşısında, mekan kavramına rasyonel bir analizle ulaşan Descartes ve Leibniz'in mekan anlayışı yer alır... Mekanın bir öznel, bir de nesnel yanı, bir psikolojik, bir de ontolojik tarafı olduğunu söyleyen Leibniz ...mekanın hiçbir şekilde gerçek olmayıp, mantıksal bir yapım olduğunu dile getirmiştir.” (Cevizci, 1996, 359)

Kentsel gelişim süreçleri üzerinden toplumsal olayları çözümleyen Harvey ise mekansal hareketliliği izleyerek tarihsel bir bilinç oluşturulabileceğini ifade etmektedir. Öte yandan ona göre, somut durumu görebilmek için, ‘mekan nedir?’ sorusunun yerini, ‘değişik insan pratikleri nasıl değişik mekan kavramsallaştırmaları yaratıp kullanıyor?’ sorusu almalıdır. Düşünür, buradan hareketle, “mutlak mekan, görelî mekan ve ilişkisel mekan” ayrımlarını irdeler. (Harvey, 2006, 19) Siyaset odakları her üç türü kullanırken, seçmenler genellikle yerel ve somut olan mutlak mekana dayalı karar alırlar.

İletişim teknolojileri ile genişleyen ancak aynı zamanda da daha soyut bir kavrama evrilen “mekan”, kamusal politika içeriğini de esnetmekte ve ekonominin alanına dahil olmaktadır. Siyaset mekanı ile ekonomik işlevler mekânının ayrılması gerekliliğini Antik döneme referansla açıklayan Sennet, “Atinalular'ın siyaset yaptıkları yeri, Pnyx'i (Pnika), kentnin merkezi ekonomi mekânları, yani Agora'dan ayırdıklarını; ayrılmanın, toplumsal düşünüşteki klasik bir önermeyi temsil ettiğini” belirterek şöyle vurgular: “Bu önerme, ekonomik etkinliğin insanların siyaset yapma kapasitesini zayıflattığıdır. Mantık basit: Platon'a göre ekonomi gereksinim ve açgözlülük temelinde işlerken, siyaset adalet ve hak temelinde işlemeliydi.” (Sennett, 2009, 98)

Bugün ise iletişim medyaları yoluyla siyaset yapmak, “ekonomik güç” ile çok yakından ilişkilidir. Bunu dünyanın en önemli küresel güçlerinden biri örneğiyle açıklayan Chomsky, bilindik sert söylemiyle şöyle özetler: “ABD deki siyasi yelpaze oldukça dardır ve insanlar Amerikan başkanlık seçimlerinin çoğunlukla satın alındığını biliyor... Amerikalılar, zenginliğin ve siyasi iktidarın içine doğmuş, aynı seçkin üniversitelere devam etmiş, üyelerine yönetenlerin üslubunu ve tavırlarını öğreten aynı gizli topluluğa katılmış ve çoğunlukla aynı şirket güçleri tarafından finanse edildikleri için yarışa katılabilmiş büyük-parti adayları arasında seçim yapabilirler.” (Chomsky, 2008: 104, 123)

Enformasyonel Siyaset

İçinde bulunduğumuz çağı “Enformasyon Çağı” olarak niteleyen Castells, siyasetin de “enformasyonel siyaset” haline geldiğini; bunun da “medyakrası” ile “sanal demokrasi” oluşturduğunu ileri sürmektedir. (Castells, 2006, 477-491) Bugün siyasetçilerin politika önerileri yerine “kişiliklerinin pazarlanması” (Sennett, 2009, 116) yoluyla sürdürülen seçim yarışları, politikaların “enformasyonel sunumları” ile sürmekte ve gerçekten de ortada bir “sanal demokrasi” yaşanmaktadır. “Esasen medya uzamında sembol manipülasyonu tarafından başlatılan enformasyonel siyaset, bu sürekli değişen iktidar ilişkileri dünyasına gayet iyi oturmaktadır. Stratejik oyunlar, ismarlama temsil ve kişiselleştirilmiş liderlik, sanayi çağında siyasetin başlıca nitelikleri olan sınıf temsili, ideolojik seferberlik ve parti kontrolünün yerine geçmiştir.” (Castells, 2007, 500) Süreç Nietzsche'nin, “politika gerçekten entelektüel şeylerin bütün ciddiyetini hayvanca yiyip yutuyor.” (Nietzsche, 2012, 55) benzetmesini haklı çıkaracak şekilde ciddiyetsiz bir gelişim göstermektedir.

İnsanların akılları yerine duygularına hitap etmeyi de içeren bu sanal ortam, “duyguların, hızlı, basit, keskin ve keskin” (Bilen, 2014, 55) olmasından yararlanmakta ve daha zorlu bir süreç olan düşünselliği devre dışı bırakmaktadır. “Mevcut siyasi sistemin dehası, reklamların ve medyanın ‘meseleler üzerinde’ değil, adayların üslubuna, kişiliğine ve diğer önemsiz şeylere odaklanarak, politikayı önemsiz bir konu haline getirmesinde yatıyor. Siyasi partiler, adaylar için pazarlama sistemlerine dönüşüyor.” (Chomsky, 2008, 125)

Süreçte partileşme anlayışının da rolü bulunmaktadır. Benton'un sert eleştirel söylemine göre, “Bildığımız biçimiyle politik parti bir anakronizmdir. Önüne koyduğu bütün görevlerden yalnızca ikisini belli bir yeterlilikte yerine getirebilir: Seçimlerde yarışabilir ve kamusal işlerin ritüellerine katılabilecek bir profesyonel politikacılar kastı üretebilir. Oysa halk çok daha fazlasını beklemektedir. Ama parti ...demokrasiyi nadiren güçlendirebilir.” (Benton, 1995, 257)

Son olarak sorunun seçmen boyutundaki davranış kalıplarını da irdelemek gerekmektedir.

Holden, Pateman'a atıfla, "*liberal demokrasilerdeki oy verme faaliyetinde ... bireylerin oy kullanırken, şekil itibarıyla vatandaş veya siyasal aktör gibi davranmalarına karşın hala özel işlerle meşgul olduklarını; ... seçim zamanında Marks'ın vatandaşlığın 'siyasal aslan kürkü' dediği kürklerini giyseler de o kürkün içinde önceki gibi davrandıklarını*" vurgular. (Holden, 2007, 163)

İletişim Tekniklerinin Gelişim Süreci

Siyasetçinin seçmenle iletişimi elbette büyük önemini korumakta ve siyaset yapmanın yöntemleri farklılaştıkça iletişim araçları da farklılaşmaktadır. Bu süreçte iletişim teknolojilerindeki gelişimin elbette büyük rolü vardır.

Bu konuda ilk yaygın ve etkin iletişim aracı olarak mektup gönderimi ile posta hizmetlerine değinmek gerekmektedir. Feodal döneme kadar giden bu iletişim aracı konusunda, "*tüm feodal çağ boyunca çalışan, oldukça düzenli tek posta servisinin, Venedik'le İstanbul'u birbirine bağlayanı*" olduğunu belirten Bloch, bu anlamda "*posta hizmetinin batıya tamamen yabancı olduğu*" tespitini yapar. (Bloch, 2005, 108) Habermas'a göre, "*ticari mektup dolaşımı, 14.yydan itibaren bir tür profesyonel haberleşme sistemine dönüştü. Belirli günlerde yollanan kuryelerle başlayan ilk postaları, tüccarlar kendi amaçları için örgütlemişlerdi. Büyük ticaret şehirleri aynı zamanda haber dolaşımının merkezleriydiler.*" (Habermas, 1997, 76)

Politik tarihin önemli bir bölümünde kullanımda kalan mektup, diplomasi tarihinin perde arkasını anlamada da önemli işlevler üstlenmiş bir araçtır. Ancak kabul etmek gerekmektedir ki, bugün artık mektup, sadece ticari işlev taşıyan bir araca dönüşmüştür. Bir örnek olarak Ritzer'in, "*1997'de Amerikalıların, onları kredi kartı almaya çağıran 3.1 milyar mektup aldığı*" tespitine bakmak yeterlidir. (Ritzer, 2000, 61)

"*Düzenli haber akışı kamusalıştıktan, yani genel olarak halk için erişilebilir hale geldikten sonradır ki tam anlamıyla bir basın varlığından söz edilebilir. Bu ise ancak 17.yy.ın sonunda gerçekleşti... Bu iş, daha çok önceleri Venedik'teki haber yazıcılarınca başlatılmıştı; bunlara Roma'da gazetani, Paris'de nouvellistes, Londra'da writers of letters, Almanya'da ise Zeitunger veya Novellisten deniyordu. Bunlar 16.yy.ın akışı içinde düzenli haftalık haber ileticilerine, yani elle yazılan gazetelere dönüşeceklerdi; Almanya'da bunların tipik örneği Fugger gazeteleri idi.*" (Habermas, 1997, 76, 77)

Telgrafın, elektriğin iletişim potansiyelinden başarılı bir şekilde yararlanan ilk iletişim aracı olması önemliydi ve uluslararası sermaye piyasalarının entegrasyonunu kolaylaştırma rolü, kısa sürede yaygınlaşmasına neden oldu. "*1830'lara kadar İngiltere'de postaya verilen bir mektubun Hindistan'a ulaşması beş-altı ayı bulmaktaydı; ve Hint Okyanusu'ndaki musonlar yüzünden cevabın alınması iki yıl sürmekteydi.*" (Thompson, 2008, 231-234). "*İlk okyanus ötesi hat 1866'da (İrlanda ile Newfoundland arasında) başladı. Bilgi tarihte ilk kez bir gün içinde okyanusları aşabiliyordu ve bu da mali arbitrajı son derece kolaylaştırıyordu. Telgraf kıtalar arası fiyat farkları ve mali varlıklarda ani düşüşlere yol açtı ve emtia ticaretini de geliştirdi.*" (Findlay, ve O'Rourke, 2009, 493) "*1870'lerde bir telgraf, Bombay'a beş saatte ulaşmakta, cevap aynı gün geri gelmekteydi. Ve 1924'te Britanya İmparatorluğu Sergisi'nde, Kral V. George, 80 saniyede bütün Britanya hatlarında küresel dolaşıma giren bir telgraf gönderdi.*" (Thompson, 2008, 231-234). Zamana ve mekanlararasılığa hakimiyet sağlayan bu gelişim 20. Yüzyılın ilk yarısındaki uluslaşma hareketlerinin savaş odaklı mücadelelerinin de en kritik siyasi aracı rolünü üstlenmekteydi.

Radyo ve televizyon ise etki alanını kitleleştiirmesi yanı sıra "*enformasyonu tarihte ilk kez doğrudan, okuryazar olmayanların kullanımına sunmuş*" olmaları bakımından önemliydiler ve "*bu yüzden de potansiyel olarak demokrasinin önemli aktörleri*" olarak kabul edildiler. (Fiske, 2014, 107) Özellikle televizyon, siyaset yapma mekanını yerelden ulusala, ulusaldan küresele çeşitli boyutlarda genişletti. Ancak bu teknolojilerin gelişimi politik aktörlerin hakimiyet alanını genişleten bir işlev görürken, asıl politik özneler olan seçmenlerin politika dışı alanlara daha fazla yönelmesine yol açtı.

Putnam, bu konudaki "*iki temel suçlunun ev temelli elektronik eğlenceler her şeyden önemlisi televizyon ve kuşak değişimi*" olduğu sonucunu çıkarmaktadır... Putnam, "*1920'lerde doğan insanların 1960'larda doğan torunlarına göre hemen hemen iki kat daha fazla siyasi katılım gösterdiklerini, oy kullanma oranlarının hemen hemen iki kat fazla olduğunu ve gazete okuma*

oranlarının da yaklaşık olarak torunlarının üç katı olduğunu” bulmuştur ve bu yargısını, “yüzyılın ortasındaki savaş ve yeniden yapılanmanın neden olduğu büyük küresel yıkımla işbirliğine dönük alışkanlıklar ve değerler edinmeye zorlanan bu ‘alışılmadık ölçüde politik neslin’ yerine daha az politik olan bir nesil geldiği” saptamasıyla pekiştirmiştir. (Putnam 2000, 254, 275’den aktaran: Field, 2008, 49, 50)

Söz konusu “daha az politik” olma halini, yine politika ve ekonomi alanlarının ilişkisinde bulan bir diğer görüşe göre ise politik taleplerin içeriğinde yaşanan dönüşümle eşitlik mottosunun, emek-sermaye ilişkisinin önüne geçmiş olması bu durumun en belirgin örneğini oluşturmaktadır. Sanayileşme sonrası dönemin siyasetinde açığa çıkan bu farklılaşma ile “yasal ve politik eşitlik için politik alanda vaat edilen gelecek, piyasada emeğin sermayeye kaçınılmaz bağımlılığında dikkatleri uzaklaştırma” işlevi görmüştür. “Ekonomi ile politika arasındaki bu bölünme... emeğin tarafında sendikaları, otorite yapısındaki ara gruplar tarafında da ekonomik denetime ilişkin sorunlardan çok sivil ve politik özgürlükler üzerinde odaklanan orta sınıf farkındalığını beslemiştir.” (Harvey, 2002, 158) İşte bu kayma politikanın aktörlerinde de değişimi zorlamıştır.

İletişim Tekniklerinin Politik Rolü

İletişim tekniklerinin birincil politik işlevi, “teknik” kavramıyla gelen uzmanlaşmanın, yarattığı “teknelci iktidar” olgusudur. Ellul’a göre, “Teknik, demokrasinin sınırlandırıcıdır; Tekniğin kazandığını demokrasi kaybeder... Halk “kontrolü” demokrasisi tümüyle biçimseldir.” (Ellul, 2003, 224) Günümüzde pek çok seçimden sonra ortaya çıkan “seçim sistemine dair yazılımların manipüle edilebilirliği” endişesi bu yaklaşımın en uç örneğini oluşturmaktadır.

Sorunun bir diğer boyutunu, Baudrillard’ın vurguladığı “aşırı veri” arasından sıyrılabilmesi için bilginin parlatılması, hatta çarpıtılması yoluna gidilmesidir. Benjamin enformasyon teknolojilerinin “iletişimin farklı biçimleri arasında rekabet yarattığını; eski haber etmeninin yerini enformasyonun, enformasyonun yerini sansasyonun almasının” iletişim ile deneyimin bağına kopardığını belirtmektedir. (Benjamin, 2001, 119)

Bir diğer sorun alanı olarak teknik kullanımının etik sınırının bulunması tartışmasına değinmek gerekmektedir. Maalouf iletişim teknolojilerindeki gelişmenin “insani bilinç”e eşlik etmemesini eleştirmekte ve şöyle demektedir: “İnsanların ve çatışmaların dünyaya açılması gerçekten de iletişim araçlarındaki gelişmenin olağan bir sonucudur. Bunun üzülecek ve eleştirilecek yanıysa, bu teknolojik gelişmeye, canları pahasına tarihin kargaşasına itilen o halkları koruyacak bir bilincin eşlik etmemesidir.” (Maalouf, 2009, 59)

Bu soruna çok çarpıcı bir örnek teşkil eden, Irak Müdahalesi sürecinde bir fotoğrafın Amerikan kamuoyundaki etkisini irdeleyen Alatlı, haklı bir hezeyanla şöyle soruyor: “Dudaklarından ...sarkan sigarasıyla donuk bakan gencin resmi. Yüzündeki kir pas, kamuflaj boyası, savaş kiri. 12 saat süren bir çatışma sonunda nefeslenirken çekilmiş, Irak’ta Felluce’de. Anında yüzden fazla Amerikan gazetesinde yayınlanıyor, istisnasız hepsindeki manşet değilse alt yazı: “The Marlboro Man Felluce’de!” ... Millet ayağa kalktı! Millet ayağa kalktı ama düşündüğüne bahse gireceğim nedenden değil! “Sigara içmeyen bir asker resmi bulamadınız mı?” diye ayağa kalktı! ...Şaka gibi değil, binlerce öfkeli mektup yağıyor... Söyle ey okur! Gerçeklik kaybının bundan daha trajik bir örneği olabilir mi? Nasıl bir gergedan derisi, nasıl bir dokunulmazlık kalkanı geliştirmiş olabilirler ki, bu insanlar, sokağın ortasında babasının başı kopup gitmiş bedenine sınımsız sarılmış yatan ölü yavrucağın resmi değil, bacağı kopmuş gitmiş bebeğinin değil, ırzına geçilip oracıkta delik deşik edilen genç kızın resmi değil, yaralı ve silahsız Iraklıyı sığındığı camide infaz eden deniz piyadesinin değil, sigara içen yedek çavuş Blake’in resmidir gündemden düşmeyen!?” (Alatlı, 2009: 179-184)

Haberlerin manipülasyonu, sunumlarında da ortaya çıkmaktadır. “Kitle iletişim araçlarının gerek haberlerin dağıtımını, gerekse içeriği açısından oynadığı rol, algılamayı derinleştirmek ve niteliğini artırmaktan çok, haberlerin hızını ve niceliğini vurgulama yolundadır. Daha bir haberi anlayıp, onu belirli bir bağlama oturtma fırsatını bulmadan bir sonraki haberle karşılaşılıyor... Yirminci yüzyılın sözde enformasyon toplumu, belki de önceki yüzyılların tüm toplumlarından daha zayıf bir belleğe ve daha az tarih bilgisine sahip... Mesele günlük olaydır.” (Vassaf, 1996, 85) Günlük olaya sıkışan seçmenlerin de reklamcı sunuşlara kapılmaları doğal olmaktadır.

İletişim teknolojileri konusundaki bir diğer sorun ise tekelleşme olgusuyla açığa çıkan kontrolsüz politik güç potansiyeli taşımasıdır. “*Ekonominin bir şekilde siyasallaştırılışının zorunlu olduğuna dair bir başka gösterge de monopolistik gücün Rupert Murdoch veya Bill Gates gibi tek bir bireyin veya şirketin elleri altında toplanma halleridir. Eğer gelecek on yıl iletişimsel medyadaki çoğulluğun interaktif bilgisayar, TV, telefon, video fon, video ve CD çalar işlevlerinin tek bir aygıtta birleşimini getirir ve Microsoft da bu yeni evrensel medyumun yarı mono polistik sahibi haline gelir; yalnızca onda kullanılan dili değil onun uygulanış şartlarını da kontrol eder bir hale gelirse, tek bir failin kamu kontrolünden bağımsız bir şekilde hayatlarımızın temel iletişimsel yapısını tahakküm altına aldığı ve dolayısıyla da her hükümetten daha güçlü olduğu absürt bir duruma doğru yaklaşıma başlarız.*” (Zizek, 2007:424)

Son olarak bu teknolojinin iktidar alanını kolaylıkla kaydırmasının yarattığı politik sorunlar bulunmaktadır. “*Nikos Poulantzas’ın 1978’de ‘kapitalist devletin özgüllüğü, toplumsal zamanı ve uzamı (mekanı) yutmasında, uzam ve zaman matrisleri yaratmasında, onun bu edimiyle egemenlik ve iktidar ağırları haline gelen zaman ile uzamın örgütlenmesinin tekeli elinde tutmasında yatar; işte, modern ulus devletin gerisinde bu vardır.’ diye yazdığı*”ı belirten Castells’e göre, “*artık öyle değildir; küresel sermaye, mal, hizmet, teknoloji, iletişim ve enformasyon akışları, devletin uzam ve zaman üzerindeki kontrolünü gün be gün bertaraf etmekte*”dir. (Castells, 2006, 385) Ulus-devlet mekansallığının bu dönüşümü, siyasetin doğasını da değiştirmektedir. Dolayısıyla siyasal alandaki daralma, siyasete ilgi duyan vatandaşlar için olduğu kadar ulusal iktidar odakları için de gerçekleşmektedir.

Castells’in “akış” kavramını, çalışmalarının odağına alan Bauman da sorunu bu “mekan” olgusuna bağlamakta ve “iktidar ve politika” mekanlarının farklılaşmasına dikkat çekmektedir. Ona göre, “*akışkan zamanlarda iktidar ve politika birbirinden ayrılmakta ve iktidar, politikayı mahaller uzamında çürümeye bırakarak, Manuel Castells’in deyişiyle ‘akışlar uzamı’ na uçmaktadır.*” (Bauman-Lyon, 2013: 108) “Mahal”deki “çürüyen politika”nın yitirdiği iktidar, küresel kapitalist sistemde ekonomik veçheleriyle gücünü pekiştirirken kullandığı temel araç iletişim teknolojileridir. Çünkü “*dünyanın büyük bir kısmının, piyasa değişimi yoluyla kapitalist sisteme mekansal olarak bütünleştirilmesi, yeterli iletişim araçlarının varlığına bağlıdır.*” (Harvey, 2006: 222)

Öte yandan aynı Bauman, “mahaller uzamında çürümeye bırakılan politika” için umut da beslemektedir. Çünkü sonuç itibariyle, tüm mekan kaymaları/yaratımları/uzaktan yönetilebilirliklerine karşın, “fiziksel mekan” olgusunun önemli bir töz olarak kaldığı açıktır. O halde “mahaller” aynı sürecin durdurulmasında işlev görebilecek “mekansallığı” kullanırken, iletişim teknolojilerinin sunduğu olanakları da “sürece direniş” amacına yönlendirebilirler.

İletişim Teknolojilerinin Yarattığı Fırsatlar

Bauman’a göre, “*küreselleşen dünyamızda politikanın, tutkuyla ve iradi olarak giderek yerleşme eğilimi içinde*” olmasından hareketle şu çıkarımı yapar: “*siberuzaydan dışlanan ya da içeri girmesi yasaklanan politika ‘el erimindeki’ işlere, yani yerel sorunlara ve komşuluk ilişkilerine geri döner. Çoğumuza bu sorunlar, çoğu zaman, ‘bir şeyler yapabileceğimiz’, etkileyebileceğimiz, onarabileceğimiz, iyileştirebileceğimiz, yeniden yönlendirebileceğimiz tek sorun gibi gelir.*” (Bauman, 2016: 141) Kuşkusuz “yerel sorunlar”, “tek sorun”umuz değildir; ancak direnişe yerelden başlamak da mantıklı bir çıkış noktasıdır.

Örneğin Zizek, kentsel gelişim süreçlerinin eşitsizliklerine değinerek önümüzdeki dönemin politik kıvılcığının yerelde, “*gecekondu kolektiflerinden ortaya çıkacak olan yeni toplumsal farkındalık işaretleri*”nde olduğunu düşünmekte ve “*geleceğin tohumlarının*” orada bulunduğunu ileri sürmektedir. (Zizek, 2014: 269)

Öte yandan “iletişim teknikleri” siyasal alandaki daralmayı tersine çeviren bir faktör olarak da işlev görebilmektedir. Örneğin sadece siyasetçi açısından değil, seçmenin “sesini duyurma yöntemleri” açısından da iletişim süreçlerindeki değişimler önem kazanmaktadır. Özellikle internetin sunduğu iletişim hattı, bugün pek çok muhalif hareketin “kurucu ögesi” olabilmektedir. Castells, bu “hattı” tanımlarken: “*Küreselleşme karşıtı hareketin, kalkınmakta olan ülkelerden genç eylemcilerin yaptığı büyük gösterilere indirgenemeyeceği; Dünyanın dört bir yanından, toplumsal mücadelelerin bir araya geldiği bir çoğulluktan oluştuğu; Bu toplumsal mücadelelerin birbirleriyle bağlantılı olarak;*

internet ağları, medya, tartışma forumları üzerinden ve Washington'dan Quito'ya, Durban'dan Cenevre'ye dünyayı dolanan protestolarda buluşarak birbirleriyle iletişim kurdukları"nı belirterek bu tartışmayı genişletir. (Castells, 2006: 196)

Öte yandan siyasetin karşı tarafında da iletişim olanakları mekan aşımı fırsatını sunmaktadır. Örneğin Castells, "İlk Enformasyonel Gerilla Hareketi" olarak tanımladığı Meksika'daki Zapatistaların "başarısının gerisinde büyük ölçüde iletişim stratejileri olduğunu" vurgular. Buna kanıt olarak da "Meksika ve Chiapas'da alternatif bir bilgisayarlı iletişim ağı olan "La Neta"nın kurulması ve La Neta'nın kadın grupları tarafından (özellikle "De mujer a mujer" (Kadından kadına) tarafından) Chiapas'daki hükümet dışı örgütler ve Meksika'daki başka kadın gruplarının yanı sıra, ABD'deki kadın grupları ağları arasında bağlantı kurmakta kullanılmasının" hareketi güçlendirmesini gösterir. (Castells, 2006: 110-112) Aynı olgu Amerika'daki 5 milyon kişiden fazla kişiyi örgütleyen "Vatanseverler Hareketi" (The Patriots)lar için de geçerlidir. (Castells, 2006: 118-126)

Wallerstein da küresel güçlerin hakimiyetine karşı iletişim ağları yoluyla örgütlenen muhalefetin en çarpıcı örneklerinden olan Porto Allegre eylemliliğini anmakta ve "alternatif strateji" olarak bu ruhun yayılması gerektiğine dikkat çekmektedir. (Wallerstein, 2005: 14)

Sonuç

Politika, mekan hakimiyeti amaçlı yapılan bir etkinliktir. Bu hakimiyet, kitleleri etkileme yoluyla kurulur. Bu nedenle de politik hakimiyet alanını genişletmek, politikacının temel amaçlarından biridir. Ancak "mekan" olgusu, mutlak anlamının yanında "iletişimsel" özellikleri de olan bir yapıya sahip olduğundan; mutlak mekanlarla "oyun" yoluyla politik hakimiyet güçlendirilir ya da genişletilir. Mekana dair alınan tüm karar değişimleri, kentsel ve bölgesel tüm yapıyı, yıkım, düzenleme kararları, politik alanı farklılaştırır. Aynı zamanda küresel ekonomi, politika yapım yeri olan yerel/ulusal'ın üzerine küresel bir odak kurguladığından; politikanın yereldeki "iktidarı" da sorunlu hale gelmiştir.

İletişim teknolojileri politik hakimiyet alanını, yerelden küresele çok esneyebilen düzlemlerde genişletme yeteneğine sahiptir. Ancak bu teknolojilerin küresel ekonomi ile son derece bağlı şekilde geliştiği gözlemlendiğinde, politikanın ekonominin baskı alanında kaldığı ve söylemlerini "politik idea"lar yerine, "politikacıların pazarlanması" esasıyla kurguladığı saptanır. Dolayısıyla iletişim teknolojilerinin sağladığı olanak sadece etki alanını genişletmekle kalmamakta; aynı zamanda içeriği de değiştirerek yeniden biçimlendirmektedir.

Günümüz politika yapma yöntemleri, politik söylemlerin içerikleri, seçmen beklentileri gibi politik alanı oluşturan evrenin hızla değişmesinde, bu faktörün büyük rolü vardır. Baskın görüşe göre ise politik alan giderek daralmakta ve yerini özel alana kaptırmaktadır. Özellikle "projecilik", politik taleplerin en üst sırasına yerleşmiş görünmekte; politikacılar, "hizmet öncelikli" kurgularını, "demokratik içerik" kaygısının önüne geçirmektedirler. "Hizmetin büyümesi" ise doğrudan ekonomik bağlamı olan "projecilik" yoluyla kotarılmaktadır. Dolayısıyla gelişmişlik/azgelişmişlik söylemi yoluyla yaratılan "psikolojik ortam", hizmet taleplerini, rasyonaliteleri gözetmeden öne çıkarabilmektedir.

Üstelik bu kurgu, "demokratik" beklentileri ikincilleştirirken, "politika"ların çatışmasını silik hale getirmekte; bunun yerine "politikacıların pazarlanması" olgusunu yerleştirmektedir. Böylece seçim, zaten radikal bir değişim yapma şansı kalmamış "politik kalıplar" arasında bir seçime indirildiğinden, "kişilikler" üzerinden yürütülen pazarlama sürecinde demokrasi oyununa dönüştürülmektedir. "Pazarlama" ise doğal olarak yine ekonomi odaklı bir eylemdir ve seçmenin "duyguları" aktive edilerek yönlendirilir. İşte bu aşamada özellikle "medya" yoluyla sergilenen sahnede, bir "medyakrası" oynanır. Politika sadece seçim dönemine ve seçim olgusuna özgülenerak, politik alan daraltılır; sahte bir coşku ile çatışma ve kazanma algıları yaratılır. Dahası seçim dönemleri dışında da politik kararlara vatandaşların müdahalesi yine aynı algı yönlendirici mekanizmalarla saptırılır. Bütün bu uygulamalar, iletişim teknolojileri sahipliğindeki tekelleşmeyle de katmerlendiğinde, geleceğin "politik alanının" daha da daralacağı iddiası somut bir tehdit olarak görünmektedir.

Seçmenin bu gerçek karşısında itildiği konuma verdiği yanıt, ister "politika ötesi biçimler",

“paralaks yarık”, “insani ölçüğün yitirilmesi” ve “siniklik” olarak nitelendirilsin; isterse oyuna gönüllü katılımı nedeniyle “çoğunluğa dahil olma özdoymu” olsun, ortada bir sorun bulunduğu gerçeğinin üstünü örtememektedir.

Bu nedenle “enformasyonel politika” çağında, yine aynı iletişim teknolojilerini kullanarak, ekonomik hakimiyete direnen oluşumlar ortaya çıkmaktadır. Bunların bir kısmı “Enformasyonel Gerilla Hareketi” olarak tanımlanabilecek illegal oluşumlara yönelirken, bir kısmı da Porto Allegre’de olduğu gibi sivil muhalefeti ağlarla bağlayan ve böylece “politik alanı” genişletmeye çalışan karşı hamleler açığa çıkmaktadır.

Bütün bu süreç politik mücadelede mekan olgusunun aşımı yoluyla yeniden üretilen bir kavram olarak mekan hakimiyetinin, önümüzdeki dönemde de ana mücadele konusu olacağını serimlemektedir.

KAYNAKÇA

- Alatlı, A. (2009). Hollywood’u Kapattığım Gün. (2.Basım). İstanbul: Everest.
- Barthes, R. (1998). Roland Barthes. (Rifat, S. Çev.) İstanbul: YKY.
- Baudrillard, J. (2011). Çaresiz Stratejiler. (Adanır, O. Çev.) (İkinci Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Bauman, Z. (2016). Akışkan Aşk (İnsan İlişkilerinin Kırılganlığına Dair). (Ergüden, I. Çev.) (2. Basım). İstanbul: Versus Kitap.
- Bauman, Z.-Lyon, D. (2013). Akışkan Gözetim. (Yılmaz, E. Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Benjamin, W. (2001). Son Bakışta Aşk (Metis Seçkileri). (Gürbilek, N. Haz.). (Üçüncü Basım). İstanbul: Metis Yayın.
- Benton, S. (1995). “Partinin Çöküşü”, Yeni Zamanlar, (Hall, S. ve Jacques, M. Der.) (Yılmaz, A. Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayın.
- Bilen, M. (2014). Duygudan Eyleme İletişim. Ankara: Yargı Yayınları.
- Bloch, M. (2005). Feodal Toplum. (Kılıçbay, M.A. Çev.). (4. Baskı). Ankara: Doğu Batı Yayın.
- Bookchin, M. (1999). Kentsiz Kentleşme. (Özyalçın, B. Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayın.
- Bookchin, M. (1999). Toplumunu Yeniden Kurmak. (Şahin, K. Çev.). İstanbul: Metis Yayın.
- Castells, M. (2006). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Cilt:2 (Kimliğin Gücü). (Kılıç, E. Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2007). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Üçüncü Cilt: Binyılın Sonu), (Kılıç, E. Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cevizci, A. (1996). Felsefe Sözlüğü. Ankara: Ekin Yayınları.
- Chomsky, N. (2008). Müdahaleler. (Doğan, T. Ersoy, N. Çev.). İstanbul: bgst Yayınları.
- Ellul, J. (2003). Teknoloji Toplumu. (Ceylan, M. Çev.). İstanbul: Bakış Yayınları.
- Field, J. (2008). Sosyal Sermaye. (Bilgen, B. Şen, B. Çev.). (2. Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Findlay, R. ve O’Rourke, K. H. (2009). Güç ve Refah (İkinci Binyılda Ticaret, Savaş ve Dünya Ekonomisi). İstanbul: Küre Yayınları.
- Fiske, J. (2014). İletişim Çalışmalarına Giriş. (İrvan, S. Çev.). (Üçüncü Basım). Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Habermas, J. (1997). Kamusalığın Yapısal Dönüşümü (Tanıl Bora, T. ve Sancar, M. Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Harvey, D. (2002). “Sınıfsal Yapı ve Mekansal Farklılaşma Kuramı”, (Duru, B. ve Alkan, A. Der. ve Çev.), 20 Yüzyıl Kenti. Ankara: İmge Kitabevi. ss.147-172.
- Harvey, D. (2006). Sosyal Adalet ve Şehir. (Moralı, M. Çev.). (2. Basım). İstanbul: Metis Yayın.
- Holden, B. (2007). Liberal Demokrasiyi Anlamak. (Bal, H. Çev.). Ankara: Liberte Yayın.
- Maalouf, A. (2009). Çivisi Çıkmış Dünya. (Türkay, O. Çev.). (7. Baskı). İstanbul: YKY.
- Nietzsche, F. (2012). Alacakaranlık, (Doğruer, Z. Çev.). Balıkesir: Altınpost Yayınları.
- Pennington, M. (2014). Sağlam Politik Ekonomi (Klasik Liberalizm ve Kamu Politikasının Geleceği). (Yayla, A. Çev.). Ankara: Liberte.
- Ritzer, G. (2000). Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek (Tüketim Araçlarının Devrimleşmesi). (Kaya, Ş.S. Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Ryan, M. (2000). “Postmodern Siyaset”, (Küçük, M. Der.). Modernite Versus Postmodernite. (Küçük, M., Çev.). (3. Baskı). Ankara: Vadi Yayın.
- Sennett, R. (2009). Yeni Kapitalizmin Kültürü. (Onacak, A. Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Thompson, J. B. (2008). Medya ve Modernite. (Öztürk, S. Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Vassaf, G. (1996). Cehenneme Övgü. (Madra, Ö. ve Gencosman, Z. Çev.). (5. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayın.
- Wallerstein, I. (2005). 21.Yy da Siyaset. (Doğan, T. ve Abadoğlu, E. Çev.). (2.Basım). İstanbul: Aram Yayın.
- Zizek, S. (2007). Gıdıklanan Özne (Politik Ontolojinin Yok Merkezi). Epos Yayınları, (Can, Ş. Çev.). (2. Baskı). Ankara.
- Zizek, S. (2014). Paralaks. (Gürses, S. Çev.). İstanbul: Encore.